

Examen VWO 2025

tijdvak 2
donderdag 19 juni
13.30 - 16.30 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 67 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag één van de 'kenmerkende aspecten' wordt gevraagd, moet je de tekst daarvan opschrijven of dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende gegevens over strijdbare vrouwen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Aspasia, de minnares van de Atheense politicus Perikles, was volgens de komedieschrijver Aristofanes schuldig aan het uitbreken van een oorlog tussen de steden Athene en Sparta.
- 2 De inheems-Amerikaanse leider Lozen vluchtte voor het leger van de Verenigde Staten van Amerika, nadat ze met haar volk uit het reservaat vertrok dat aan hen was toegewezen.
- 3 Koningin Kubaba herenigde volgens legendes Soemerië, een van de weinige landen waar op dat moment al graan werd verbouwd.
- 4 Onder leiding van Trijn van Leemput vernietigde een groep Utrechters de dwangburcht Vredenburg nadat de troepen van Filips II de stad hadden verlaten.
- 5 Radegundis, de koningin van de Franken, had zo'n hekel aan haar man dat ze een van de eerste kloosters in Frankrijk stichtte om zich daarin te kunnen terugtrekken.
- 6 Tijdens de Gouden Eeuw dienden zestig Hollandse soldaten in het leger van de Angolese koningin Nzinga, die jonge soldaten met een krijgdsdans voorbereidde op gevechten.

- 2p 1 Zet deze gegevens in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Met deze afbeelding wordt een boodschap overgebracht over de democratie in Athene.

- 2p 2 Leg uit welke boodschap deze afbeelding overbrengt.

In de eerste eeuw voor Christus verlieten de Helvetiërs hun woongebied in het Romeinse Rijk, vlakbij de noordelijke grens. Ze trokken verder het Romeinse Rijk in. De Romeinse generaal Caesar nam het besluit de Helvetiërs te laten terugkeren naar hun oorspronkelijke woongebied en een samenwerkingsverdrag met hen te tekenen.

- 1p 3 Geef met behulp van een kenmerkend aspect aan welk belang de Romeinen hadden bij dit besluit van Caesar.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

De middeleeuwen

Een geschiedenis:

Paus Innocentius III wijdde in 1207 Stephen Langton tot de nieuwe aartsbisschop van het Engelse Canterbury. De Engelse koning Jan zonder Land accepteerde deze wijding niet. Langton schreef vervolgens aan het Engelse volk: "als een rebellerende landsheer zijn trouw aan God terugtrekt, dan zijn de onderdanen ontslagen van de trouw die ze hem verschuldigd zijn."

- 3p 4 Licht deze geschiedenis toe door:
- met een verwijzing naar het citaat van Langton aan te tonen dat er sprake was van politieke continuïteit tussen de vroege en late middeleeuwen, en
  - met een kenmerkend aspect een verklaring te geven voor de weigering van Jan zonder Land om de wijding van Langton te accepteren.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Een geschiedenis:

In 1302 klaagden Italiaanse kooplieden bij de hoogste rechtbank in Parijs over plaatselijke belastinginners die in sommige plattelandsstrekken in Frankrijk meer dan de gebruikelijke belasting eisten over het vervoer van laken uit Vlaanderen. Het gerechtshof vonniste dat de belastinginners genoeg moesten nemen met het oude bedrag.

Met deze geschiedenis kun je verschillende kenmerkende aspecten uit de late middeleeuwen illustreren.

- 2p 5 Toon dit aan voor **twee** kenmerkende aspecten.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Gebruik bron 2.

Het boek *Over beroemde vrouwen* past bij de tijd van de renaissance.

- 2p 6 Licht dit toe door:
- aan te tonen met een verwijzing naar de bron dat het motief van Boccaccio om over 'heidense vrouwen' te schrijven past bij het veranderende mensbeeld van de renaissance, en
  - aan te geven dat de werkwijze van Boccaccio die van een humanist is.

Een geschiedenis:

In de Sint-Bavokerk in Haarlem deelden vanaf 1475 burgers, die hiervoor werden aangesteld door het stadsbestuur, wekelijks brood uit aan de armen van de stad. Als dank voor het ontvangen van brood moesten de armen bidden voor het zielenheil van de burgers die deze hulp betaalden. Deze geschiedenis toont aan dat in Haarlem in 1475:

- het stadsbestuur uitging van het idee van *bonum commune*, en
- een verandering had plaatsgevonden in de armenzorg.

2p 7 Toon aan dat beide beweringen juist zijn, telkens met een verwijzing naar deze geschiedenis.

Vroegmoderne tijd

De Portugese missionaris Diego del Santissimo Sacramento bezocht rond 1584 prehistorische rotstekeningen bij de Afrikaanse stad M'banza-Kongo. Hij schreef daarover: "Men denkt dat het Sint Thomas [een leerling van Jezus] was, die deze teksten in de steen achterliet."

2p 8 Leg uit dat Diego del Santissimo Sacramento de prehistorische Afrikaanse cultuur bekeek vanuit zijn eigen wereldbeeld.

Gebruik bron 3.

Je concludeert dat het conflict in de bron wordt veroorzaakt doordat veel regenten in de Republiek als uitgangspunt hebben dat:

- 1 ze de strijd tegen Spanje met handel kunnen financieren, en
- 2 particularisme moet worden nagestreefd.

3p 9 Licht de conclusies toe door:

- met bron voor **beide** uitgangspunten apart aan te tonen dat de handelswaar van koopman Bijland voor problemen zorgt, en
- zonder bron aan te geven waardoor in Amsterdam veel kooplieden juist met Antwerpen een goede handelsrelatie hebben.

Gebruik bron 4.

Stel: Je bestudeert de elite in de Republiek en je hebt twee onderzoeksonderwerpen:

- 1 Het benadrukken van status onder de rijke kooplieden.
- 2 Het dagelijks leven van rijke kooplieden.

Je concludeert dat je de bron **beter** bruikbaar vindt voor je eerste onderzoeksonderwerp en **minder** bruikbaar voor je tweede onderzoeksonderwerp.

4p 10 Leg beide conclusies uit met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 5.

De uitgangspunten van Leopold sluiten aan bij politieke ideeën van Locke en Montesquieu.

2p 11 Toon dit apart aan voor een idee van Locke **en** voor een idee van Montesquieu.

Door de tijd heen

De volgende gebeurtenissen, waarbij broers een rol hebben gespeeld, staan in willekeurige volgorde:

- 1 De vijf gebroeders Butler vochten allen onder leiding van George Washington.
- 2 Door het verzamelen publiceren van sprookjes en volksverhalen droegen Jacob en Wilhelm Grimm bij aan de verspreiding van de Romantiek in Duitsland.
- 3 Gwijde en Rudolf de Nesle sneuvelden tijdens de Guldensporenslag nadat ze van hun paarden waren getrokken.
- 4 Johan en Cornelis de Witt werden vermoord omdat zij vonden dat er geen stadhouder mocht worden gekozen.
- 5 Lodewijk en Hendrik van Nassau, broers van Willem van Oranje, sneuvelden tijdens de Slag op de Mookerheide tegen het Spaanse leger.
- 6 Simon en Adriaan Borluut kwamen samen met andere Gentse patriciërs in opstand tegen de belastingpolitiek van Karel V.

- 2p **12** Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

In de Franse kolonie Saint-Domingue (het huidige Haïti) brak in 1791 een opstand uit onder de slaafgemaakten. Na jaren van strijd riep Jean-Jacques Dessalines, een van de leiders van de opstand, in 1804 de onafhankelijkheid uit. Hij besloot de Verenigde Staten te vragen om een bondgenootschap, maar die besloten zijn verzoek af te wijzen.

- 3p **13** Licht beide besluiten toe door:
- te beredeneren waarom Dessalines verwachtte dat zijn verzoek door de regering van de Verenigde Staten zou worden ingewilligd, en
  - een binnenlands politiek argument te noemen dat de reden was voor de Verenigde Staten om het verzoek van Dessalines af te wijzen.

Gebruik bron 6.

In 1795 krijgt Holland een nieuw revolutionair bestuur.

- 2p **14** Leg uit welk verlicht idee tot uitvoer wordt gebracht met dit plakkaat.

Moderne tijd

Na 1815 werd het verbod op het dragen van een livrei (zie bron 6) weer opgeheven in Nederland.

- 1p **15** Geef aan dat het opheffen van het verbod op het dragen van een livrei paste bij de politieke situatie in Europa direct na 1815.

Gebruik bron 7.

William Daniell maakt het schilderij na een rondreis door China.

- 3p 16 Licht de afbeelding toe door:
- aan te geven welk beeld Daniell weergeeft van de handel in Kanton, waarna je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
  - zonder bron te verklaren dat de handelsposten in Kanton minder belangrijk worden na de Opiumoorlogen.

Gebruik bron 8.

Je concludeert dat de mening van het bestuur van de 'Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme' over de oorzaken van armoede eenzijdig is.

- 4p 17 Ondersteun je conclusie door:
- uit te leggen met een verwijzing naar de bron dat het beeld dat het bestuur weergeeft over de oorzaken van armoede eenzijdig is, en
  - deze eenzijdigheid te verklaren vanuit de positie van de bestuurders, en
  - met een kenmerkend aspect uit die tijd aan te geven bij welk maatschappelijk thema het bestuur zich aansluit.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

In 1927 publiceerde de weduwe van Sun Yat-sen een pamflet waarin ze Chiang Kaishek ervan beschuldigde dat hij het politieke programma van Sun Yat-sen had verraden. Ze beweerde dat Chiang Kaishek geen sociale revolutie nastreefde, maar alleen een wisseling van de macht wilde.

- 2p 18 Leg uit naar aanleiding van welk politiek keerpunt in China de weduwe van Sun Yat-sen deze bewering deed.

Gebruik bron 9.

Stel: je selecteert deze foto voor een fotoboek over de Amerikaanse geschiedenis in de jaren 1930.

- 3p 19 Licht je selectie toe door:
- met een verwijzing naar de foto uit te leggen waardoor je deze foto **minder** bruikbaar vindt voor een hoofdstuk over de toenemende emancipatie van vrouwen, en
  - voor een kenmerkend aspect uit die tijd aan te tonen dat je die kunt illustreren met deze foto.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Gebruik bron 10.

Twee conclusies:

- 1 Stoetzer maakt zich zorgen over de maatregelen van de Duitse bezetter.
- 2 Stoetzer wil Nederland nazificeren.

3p **20** Ondersteun beide conclusies door:

- aan te geven waarom Stoetzer zich vanuit zijn positie zorgen maakt over de maatregelen van de Duitse bezetter, en
- uit te leggen welke methode van nazificatie Stoetzer nastreeft.

Gebruik bron 10 nog een keer.

Stel: je wilt onderzoek doen naar de Duitse bezetting.

2p **21** Formuleer zelf een onderzoeksvraag over de Duitse bezetting waarvoor het rapport betrouwbare informatie bevat **en** geef aan waarom je de informatie in het rapport hiervoor betrouwbaar acht.

Gebruik bron 11.

Zowel met zijn oproep uit 1942 aan de Duitse troepen als met de publicatie hiervan in zijn boek in 1953 geeft Ulbricht een visie weer.

3p **22** Licht dit toe door:

- aan te geven welke communistische visie op de Tweede Wereldoorlog Ulbricht weergeeft in 1942, en
- uit te leggen met een verwijzing naar de bron welke politieke visie Ulbricht in 1953 wil overbrengen aan de bevolking van de DDR.

Gebruik bron 12.

Ulbricht levert kritiek.

4p **23** Licht deze kritiek toe door:

- zonder bron aan te geven welk communistisch economisch beleid de DDR in navolging van de Sovjet-Unie invoert, en
- met bron aan te tonen dat de kritiek van Ulbricht is beïnvloed door de Koude Oorlog, en
- met bron uit te leggen waardoor Chroesjtsjov deze uitspraak van Ulbricht kan opvatten als kritiek op het beleid van de Sovjet-Unie.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 13.

Twee gegevens:

- 1 Volgens historici geven de beschrijvingen van dr. Li Zhizui een betrouwbaar beeld van Mao en zijn ideeën.
- 2 Dr. Li Zhizui verbrandt zijn dagboeken in 1966, waarna hij ze in de jaren 1970 weer herschrijft.

4p **24** Leg uit:

- dat het beeld dat Mao volgens dr. Li Zhizui weergeeft van Stalin past bij de buitenlandse politiek van China in de jaren 1960, en
- dat dr. Li Zhizui besluit zijn dagboeken te verbranden vanwege de binnenlandse politiek in China in de jaren 1960.

In 1988 besloot Gorbatsjov zes tankdivisies en 50.000 soldaten van het Sovjetleger terug te trekken uit de DDR, Tsjecho-Slowakije en Hongarije.

2p **25** Geef aan:

- op welke wijze deze beslissing het beleid van perestrojka ondersteunde, en
- door welke beleidsmaatregel van Gorbatsjov het terugtrekken van tanks en troepen mogelijk werd.

In 2000 maakte het Amerikaanse parlement het mogelijk dat China lid werd van de Wereldhandelsorganisatie (WTO). De Amerikaanse president zei: "Vandaag heeft het Huis van Afgevaardigden [deel van het parlement] een historische stap gezet (...) het zal nieuwe handelsdeuren openen voor Amerika en nieuwe hoop op verandering in China."

2p **26** Licht deze uitspraak toe door:

- de politieke verandering te noemen die de Verenigde Staten wilden bevorderen in China, en
- aan te geven hoe het lidmaatschap van de WTO deze verandering moest bevorderen.

Twee gegevens:

- 1 Aan het eind van de negentiende eeuw richtten particulieren uit de hogere burgerij huishoudscholen op, speciaal voor meisjes uit de arbeidersklasse. Op het lesprogramma stonden vakken als koken, wassen, strijken en handwerken.
- 2 In de jaren 1970 mochten ook jongens zich aanmelden voor de huishoudscholen.

2p **27** Licht beide gegevens toe door:

- bij het eerste gegeven aan te tonen welk negentiende-eeuwse ideaal de hogere burgerij nastreefde met de huishoudscholen, en
- met behulp van een kenmerkend aspect het tweede gegeven te verklaren.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.